

Bevarandeplan för Natura 2000-området *SE0530150 Valdalssjön och Hagens småvatten*

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 - områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitat-direktiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livs-miljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitat- direktivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och natur- typer, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skydds- beslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har till kommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”kartverktyget skyddad natur”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

Elisabet Ottosson, Therese Ericsson

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0530150 Valdalssjön och Hagens småvatten

Kommun: Lilla Edet

Områdets totala areal: 3,9 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-10-16

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-12-20

Markägarförhållanden:

Staten och privata markägare.

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2001-06-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

7210 - Agkärr

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: Att bevara områdets agkärr.

Motivering: Valdalssjön är en av Bohusläns tio kända agsjöar och hyser den rikaste förekomsten av ag. Även vid Hagens småvatten finns agkärr, men i mindre utsträckning. Agkärr är en prioriterad naturtyp inom Natura 2000-nätverket. Naturtypen förekommer allmänt på Öland och Gotland, men förekommer sällsynt i södra och mellersta delen av landet. Dessa kärr är sannolikt en relik från en varmare tidsperiod och bedöms generellt som skyddsvärda.

Prioriterade åtgärder: Att röja bort täta vassbestånd samt sly och buskar som riskerar att tränga undan agen i agkärrarna vid Valdalssjön samt undersöka Valdalssjöns hydrologiska förhållanden. Eventuella diken med avvattande effekt bör läggas igen. För båda sjöarna gäller att det är viktigt att förhindra att områdets hydrologi och hydrokemi påverkas negativt. En viktig del i detta är väl planerad hänsyn i skogsbruket i kärrrens tillrinningsområden.

Beskrivning av området

Natura 2000-området består av de två små tjärnarna Valdalssjön och Hagens småvatten. Tjärnarna ligger på varsin sida om Valdalsbergen, norr om Hjærtum i Lilla Edets kommun. Det omgivande skogslandskapet, Bredfjället-Väktorområdet, domineras av barrskog och är starkt kuperat. Höglänta partier alternerar med nedskurna dalgångar och våtmarkerna ligger i sänkor omgivna av relativt branta sluttningar. Skogarna är till största del produktionsskog. I de branta och ofta blockrika sluttningarna finns dock oftast gamla skogsbestånd.

Valdalssjön är en kalkrik källsjö. I sjön finns flera sällsynta och rödlistade kransalger, vilket är karaktäristiskt för kalkrika sjöar. Sjön och kärren tillförs mark- och grundvatten från de omgivande sluttningarna. Sjöns tillflöde kommer söderifrån och avvattnas via diken och bäcken mot norr. Kalkpåverkan kommer från skalgrusavlagringar i området och grönstensgångar i berggrunden med inslag av lättvittrad kalkspat.

Valdalssjön omges till största del av öppen myr bestående av gungfly och mjukmatta. Myren har ett smalt bälte (ca 1 meter) av ag, framförallt finns ag utmed norra och östra sidan av sjön. Utanför agbältet finns ett drygt 15-20 meter bred zon av vass. Inslag av pors är rikligt. I vassen i sydväst fanns tidigare ett mindre, öppet parti, ca 10 meter, med rikkärrsvegetation. Där noterades arter som snip, kärrspira, ängsnycklar, ängsstarr, loppstarr, purpurvitmossa, guldspärrmossa, korvskorpionmossa, stor skedmossa, myruddmossa och maskgulmossa. Enstaka av dessa arter finns kvar idag, men övriga har trängts undan av täta vassbestånd. I övriga delar består bottenskiktet av vitmossor typiska för fattigkärr, men enstaka inslag av rikkärrsarter kan förekomma. På östra sidan av sjön är den omgivande myrzonen mycket smal, här når den omgivande sumpskogen nästan ner till sjön.

Området kring Valdalssjön är relativt välbevarat och hyser stora naturvärden trots påverkan av dikningar. Dikningarna utfördes i början av 1990 och har försämrat hydrologin i området. Dikena har till viss del återställts genom igenläggning av delar av det dikade systemet (utfördes 1991). Bäcken som leder vatten till och från sjön är tydligt utgrävd och rätad. Det förekommer rikligt med bäver i området. Bävrens aktivitet har de sista åren bidragit till att vattenståndet höjts i området. Stor del av Valdalssjöns närmaste omgivning är nyckelbiotop med sumpskogskaraktär och värdefull kryptogamflora. År 2006 bildades naturreservatet Valdalssjön med syfte att bevara den kalkrika agsjön och omgivande skogar samt ett rikkärr.

Vid Hagens småvatten, som är beläget på östra sidan av Valdalsbergen, sydost om Valdalsbergens naturreservat, finns också agkärr. Det här beståndet är mindre och finns vid sjöns norra strand. Ungefär 100 m nordost om Hagens småvatten finns ett igenvuxet rikkärr. Från kärret löper en bäck som mynnar vid sjön. Sannolikt bidrar det kalkrika vattnet från bäcken och ovanliggande sluttningar till förekomsten av ag vid sjön.

Vad kan påverka negativt

Det största hotet mot agkärren bedöms vara igenväxning. Täta vassar, buskar och sly riskerar att konkurrera ut agen. Igenväxningen kan bero på förändrad hydrologi (exempelvis p.g.a. diken och utgrävda vattendrag som ansluter till sjöarna), utebliven hävd och/eller näringstillförsel från kringliggande mark (exempelvis som en följd av avverkning och skogsgödsling) men även från kvävenedfall. Agbestånden i området är förhållandevis små och därför extra känsliga för negativ påverkan.

Följande faktorer kan generellt ha en negativ påverkan på agkärr:

- Förändringar i hydrologi och hydrokemi är generellt ett av de största hoten mot agkärr och andra kärr- och sumpmiljöer, samt även mot flera andra naturtyper. Alla former av dikning och

andra markavvattnande åtgärder som tex. djupa körskador, i och utanför området kan utgöra en risk för områdets agkärr. Ökad avvattning, men även onaturligt höga vattenstånd kan påverka agkärren negativt, dels genom igenväxning och dels genom överdämning. Välbevarad grundvattenstatus och naturliga flöden i anslutande vattendrag är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden.

- Utebliven hävd och uteblivna naturliga störningar. Många agkärr, liksom andra öppna våtmarker, har tidigare hävdats genom slätter. Utebliven hävd kan leda till igenväxning med buskar, sly och vass. Eventuellt kan kärren vid Valdalsjön ha varit hävdade tidigare. Uteblivna naturliga störningar som t.ex. variationer i vattenståndet kan också orsaka negativ påverkan på kärrens vegetation.

- Många åtgärder som vanligtvis är kopplade till produktionsinriktat skogsbruk kan påverka negativt om de utförs i eller i anslutning till området. Exempel på sådana åtgärder är slutavverkning, gallring, röjning, transporter med tunga fordon, markberedning, dikning och plantering. Avverkning kan leda till ökad avrinning och näringstillförsel i nedströms liggande mark, vilket kan orsaka igenväxning av kärren och dess omgivning.

- Markexploatering och annan förändring av markanvändningen i eller i angränsande områden kan påverka områdets naturvärden negativt. Exempel på detta är uppförande av väg eller byggnad, grävning, upplag och deponier (t.ex. jord och hyggesrester som inte är av tillfällig art), dikning, schaktning, skogsplantering och täktverksamhet (fa. torvbrytning).

- Tillförsel av kväve kan leda till negativa förändringar i vegetationsstrukturen. Kväveberikning av marken sker genom exempelvis gödsling av skogsmark. Även indirekt näringstillförsel till marken som t.ex. kvävenedfall kan påverka många arter negativt, i synnerhet lavar och mossor. Ökad våtdeposition av kväve orsakar förändringar i vegetationssammansättning då andelen gräs, buskar och träd ökar. Även spridning av till exempel kalk, aska och gödningsämnen utanför området genom exempelvis luftburen deposition eller transport med tillrinnande vatten, kan vara skadligt för den naturliga artsammansättningen. Surt nedfall utgör även ett hot mot kärren.

- Introduktion av för naturtypen främmande arter eller icke-inhemska arter kan leda till negativa förändringar av strukturen och artsammansättningen i området.

- Fragmentering och isolering: Agkärr är ovanliga på fastlandet (förekommer främst på Öland och Gotland) och därför kan fragmentering, det vill säga isolering av olika delområden med agkärr, samt alltför små populationer av ag vara ett hot och leda till lokalt utdöende av arten.

Bevarandeåtgärder

Gällande regler

-Det krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Detta gäller även verksamheter/åtgärder som utförs utanför området. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

-Förbud mot markavvattning gäller i hela länet.

-Alla orkidéer är fridlysta, vilket innebär att det både är förbjudet att plocka och att gräva upp orkidéer.

-Naturreservatet Valdalsjön. Beslutat 2006-12-21.

-Hagens småvatten omfattas av 100 m strandskydd.

-Natura 2000-området ligger inom riksintresse för naturvård, NRO 14096 Bredfjället-Väktorumrådet. Beslutat 2000-02-07.

Skydd

Agkärren vid Valdalsjön är till stor del skyddade genom bildandet av naturreservatet Valdalsjön. Agkärren vid Hagens småvatten har inget formellt skydd och bedöms i dagsläget (2017) inte vara i behov av formellt områdesskydd. Skogsbrukets hänsynsregler har en viktig funktion för att minska risken för påverkan på vegetationen och hydrologin vid Hagens

småvatten. Hänsyn är även viktig i skogslandskapet i Valdalssjöns tillrinningsområde.

Skötsel/åtgärder:

-Hydrologiska åtgärder: Hydrolog vid Valdalssjön behöver ses över. Igenläggning av vissa diken och bäverdämnar har förbättrat hydrologin, men det är osäkert om dessa aktiviteter är tillräckliga. Om kärren fortfarande avvattnas eller riskeras att hamna under vatten bör ytterligare åtgärder göras.

-Röjning och slått: Vid Valdalssjön är agen kraftigt trängd. Täta vassbestånden, sly och buskar bör röjas bort. Röjningen kan utföras i etapper, där röjning påbörjas i de partier som ligger i direkt anslutning till agbestånden. Önskvärt vore även att införa slåtter på de röjda myrtyorna vid Valdalssjön. Röjning och slåtter skulle förutom att gynna agen även gynna de rikkärsarter som finns i kärren. Till en början krävs en intensiv satsning för att minska vassbestånden, men på sikt kan röjning/slåtter ske med några års mellanrum. Bortröjd vegetation forslas bort från området, alternativt läggs i högar på fastmarken, på en lägre nivå än kärren, så att kväveläckage från den slagna vegetationen inte hamnar i kärren. Vid behov bör röjning av igenväxningsvegetation ske även vid Hagens småvatten.

- Hänsyn i skogsbruket i sjöarnas tillrinningsområde är viktigt för att minimera påverkan i form av ökad tillrinning och näringsläckage till områdes sjöar. Ökad tillrinning och näringstillförsel kan ge ändrade hydrologiska förhållanden samt leda till igenväxning av kärren.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:**7210 - Agkärr**

Areal: 3,9 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 0,2 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Valdalssjön är en liten kalkrik källsjö som omges till största del av öppen myr bestående av gungfly och mjukmatta. Myren har ett smalt bälte (ca 1 meter) av ag, framförallt finns ag utmed norra och östra sidan av sjön. Utanför agbältet finns ett drygt 15-20 meter bred zon av tät vass. Inslag av pors är rikligt. I vassen i sydväst fanns tidigare ett mindre, öppet parti, ca 10 meter, med rikkärrsvegetation. Där noterades kärllväxter som snip, kärrspira, ängsnycklar, ängsstarr, loppstarr och den ovanliga arten klubbstarr. Bland mossor fanns purpurvitmossa, guldspärrmossa, korvskorpionmossa, stor skedmossa, myruddmossa och maskgulmossa. Idag har rikkärrsvegetationen trängts tillbaka av de täta vassarna och endast enstaka arter finns kvar. Bottenskiktet består av vitmossor typiska för fattigkärr, men enstaka inslag av rikkärrsarter förekommer. På östra sidan av sjön är den omgivande myrzonen mycket smal, här når den omgivande sumpskogen nästan ner till sjön.

Valdalssjön är påverkad av dikningarna, vilka utfördes i början av 1990 och har försämrat hydrologin i området. Dikena har till viss del återställts genom igenläggning av delar av det dikade systemet (utfördes 1991). Bäck som leder vatten till och från sjön är tydligt utgrävd och rätad. Det förekommer rikligt med bäver i området. Bäverns aktivitet har bidragit till att vattenståndet höjts i området. Stor del av Valdalssjöns närmaste omgivning är nyckelbiotop med sumpskogskaraktär och värdefull kryptogamflora. Delar av sumpskogen har tidigare varit öppna rikkärr. Sannolikt har rikkärren och kanske även agkärren vid sjön slåttrats tidigare.

Hagens småvatten är en liten kalkpåverkad sjö med förekomst av agkärr. Det här agbeståndet är dock mindre än vid Valdalssjön och finns vid sjöns norra strand, väster om en klippbrant med gamla tallar. Vass och pors förekommer rikligt, om än inte i lika stor utsträckning som vid Valdalssjön. Vassar saknas vid agbeståndet, men förekommer vid sjöns utlopp. Ungefär 100 m nordost om Hagens småvatten finns ett igenvuxet rikkärr. Från kärret löper en bäck som mynnar vid sjön. Sannolikt bidrar det kalkrika vattnet från bäcken och ovanliggande sluttningar till förekomsten av agen vid sjön. Vid Hagens småvatten finns ingen känd påverkan i form av dikning.

Arealen agkärr har justerats efter noggrannare avgränsning av naturtypen 2017. Tidigare areal baserades på en grov uppskattning som överskattade naturtypsarealen.

Naturtypen agkärr beskrivs generellt som kalkrika kärr, sjöpartier eller annan fuktig mark med förekomst av ag. Naturtypen finns främst i strandzonen vid kalkrika vatten, på våta ängar som brukas extensivt och i kärrpartier med viss källpåverkan. Naturtypen kan bestå av enartssamhällen av ag eller som artrika, hävdade ytor där ag förekommer tillsammans med starr- och orkidéarter. Trädäckningen kan variera från helt öppet till slutet. Naturtypen får inte vara starkt påverkad av mänskliga ingrepp. Mindre ingrepp som orsakat lokala störningar kan dock förekomma. Slåtter och beteshävd kan förekomma. Agkärr förekommer främst på Öland och Gotland, men enstaka förekomster finns i södra och mellersta Sverige. Agkärren är sannolikt en relict från en varmare tidsperiod och bedöms generellt som skyddsvärda. Förutom karaktärsarten ag, är arterna jungfru marie nycklar, tätört och axag typiska arter för naturtypen.

Naturtypen är känslig för förändringar i hydrologin och förändringar i vattenkvalitet, exempelvis p.g.a. försurning, övergödning och utsläpp. Agkärren är också känsliga för igenväxning med arter som tränger undan agen, exempelvis vass, samt känsliga för fragmentering och minskade populationer av ag och andra karaktäristiska och typiska arter. Välbevarad grundvattenstatus är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden.

Bevarandemål

Arealen av agkärr (7210) ska vara minst 0,2 hektar. Kärrens hydrologi ska vara ostörd och det ska inte finnas några avvattande eller tillrinnande diken eller körspår som medför negativ påverkan. Grundvattenytan ska variera naturligt och vara hög under större delen av året. Kärren ska vara naturligt näringsfattiga, påverkade av kalk och baskatjoner och sakna eutrofiering. Kärren ska vara mer eller mindre öppna, enstaka träd och buskar kan förekomma. Täta bestånd av vass och vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma. Ag ska förekomma allmänt till rikligt.

Bevarandetillstånd

Agkärrens bevarandetillstånd är inte gynnsamt. Agen vid Valdalssjön är starkt trängd av täta vassar, pors och annan högvuxen vegetation. Agbestånden är förhållandevis små. Förekomsten av ag borde kunna vara mer utbredd längs strandzonen och en bit upp på gungflyt om konkurrerande vegetation röjs bort. Eventuellt skulle röjning vid Hagens småvatten kunna öka möjligheten till spridning av agbeståndet även där, men där är förekomsten av myrmark kring sjön mer begränsad än vid Valdalssjön, där myrmark finns kring hela sjön. Vid Valdalssjön bör de hydrologiska förhållandena undersökas så att kärren inte riskerar att torka ut och växa igen, alternativt att de riskerar att bli överdämda.

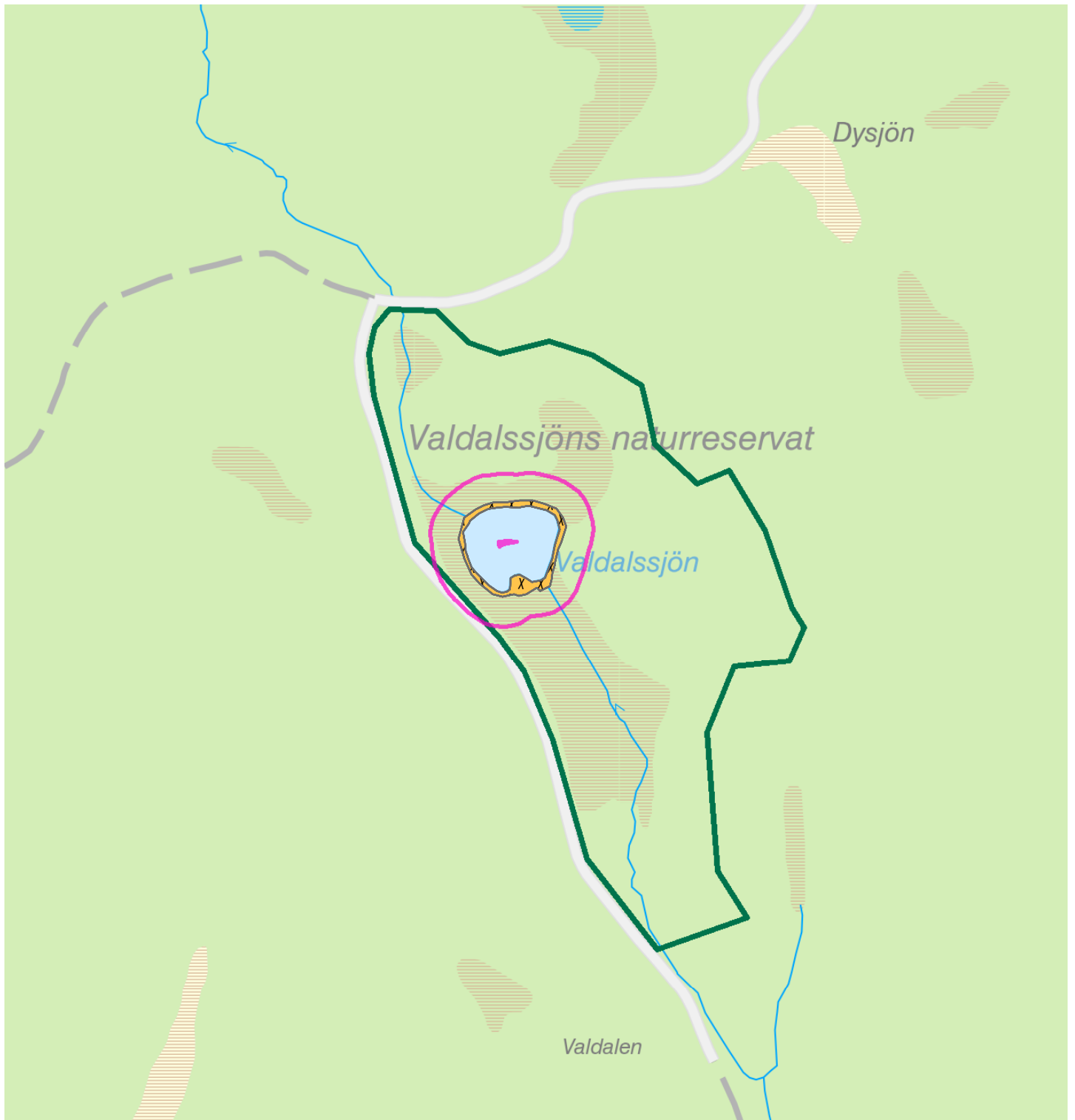
Dokumentation

- ArtDatabanken SLU. Artportalen. www.artportalen.se. 2017-09-12.
- Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1989. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv samt områden med geografiska bestämmelser.
- Martinsson, P.-O. 1993: Våtmarksinventering i Älvsborgs län. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, Rapport 1993:6.
- Rödström, B. 1987: Lövskogar i Lilla Edets kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, rapport 1989:4. ISSN 0347-8564.
- Skogsvårdsstyrelsen. Beslut om biotopskydd 2001-02-06.
- Länsstyrelsen Västra Götalands län. 2000. Värdebeskrivning för riksintresse för naturvård, NRO 14096 Bredfjället-Väktorumrådet. Beslutat 2000-02-07, uppdaterat 2008-01-16.
- Länsstyrelsen Västra Götalands län. 2006. Beslut och skötselplan för naturreservatet Valdalssjön i Lilla Edet kommun. Beslut 2006-12-21.
- Naturvårdsplan för Lilla Edets kommun. 2009.
- Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledningar. www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Natura-2000/. 2017-09.

Bilagor

1. Natura 2000-områdets avgränsning
2. Naturtypskarta - Valdalssjön
3. Naturtypskarta - Hagens småvatten

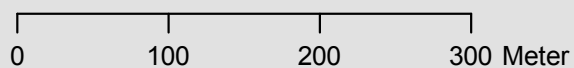

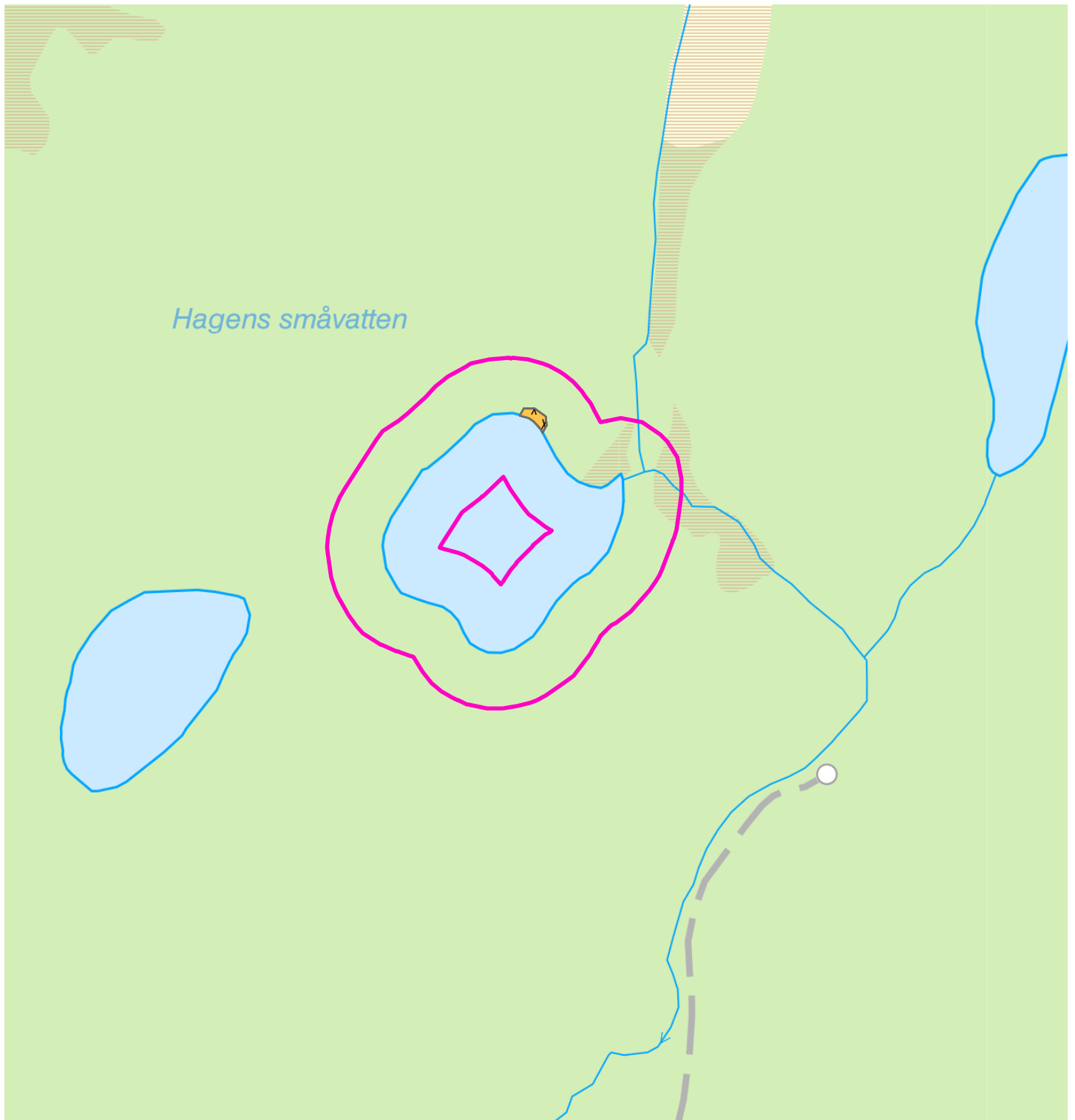
**Natura 2000-naturtypskarta, Valdalsjön och Hagens småvatten SE0530150
Lilla Edets kommun
- Valdalsjön**

- Natura 2000
Habitatdirektivet
- Naturreservat
- X X 7210 - Agkärr

Skala (i A4): 1:5 000

Natura 2000-naturtypskarta, Valdalssjön och Hagens småvatten SE0530150
Lilla Edets kommun
- Hagens småvatten

 Natura 2000
 Habitatdirektivet

 7210 - Agkärr

Skala (i A4): 1:3 000

